

WP 2 Začetna študija

WP 2.4 Refleksija o prehodu MBS v odraslost (na splošno) in predstavitev nacionalnih razmer v Sloveniji

V 2 September 2020 (pregledano in dopolnjeno februar 2021)

Del I: SPLOŠNO O PREHODU MBS V ODRASLOST (refleksije iz: Sintežno poročilo, Zbirka nacionalnih poročil)

Splošne ugotovitve in model prehodnega sistema

Evropa se trenutno sooča z naraščajočim preseljevanjem iz tretjih držav, kar nekateri ocenjujejo kot migracijsko "krizo". Ta val je razkril razlike v stališčih in splošnem političnem pogledu, ki jih je težko uskladiti. Čeprav je očitno, da so razmere v državah izvora beguncev, kot so Afganistan, Irak, Sirija, Eritreja, Mali in druge, obupne, pravni sistem v večini evropskih držav priznava državljane tretjih držav le v primerih individualnega ali kolektivnega pregona.

Vsi begunci, razen redkih, ki so sprejeti po tem pravnem okviru, so v položaju, ko se soočajo z dolgimi obdobji negotovosti glede statusa in imajo le omejen dostop do izobraževalnega sistema in trga dela.

Med skupino beguncev spadajo mladi begunci, pravzaprav daleč največja skupina, saj imajo mladi zdravi in dinamični moški zaradi trenutnih večinoma ilegalnih načinov prihoda v Evropo največ možnosti za prihod.

Ta mladina po eni strani nosi upanje prijateljev in družine, da bodo po eni strani varni pred neposrednimi posledicami vojne in spopadov, saj je ta skupina tista, ki je vpoklicana v vojaško in pogosto kruto in nezakonito milico. Po drugi strani pa njihove družine upajo, da bo sorodnik, ki pride v Evropo, od tam lahko preživel svojo družino.

Mladoletniki brez spremstva so med temi mladimi begunci pomembna skupina in čeprav večina njih vstopa v odraslost, ti mladi begunci vstopajo v različne sisteme zaščite mladih, ki obstajajo v vseh evropskih državah.

Namen projekta CiSoTRA »Civilna družba za socialno vključenost mladoletnikov brez spremstva ob prehodu v odraslost - učne skupnosti za oblikovanje prehodnih vmesnikov« je prispevati k znanju o praksah, ki trenutno oblikujejo politike v partnerskih državah, s čimer se širi znanje o možnostih politik; opredeliti potrebe po usposabljanju strokovnjakov in mladine ter predlagati splošen model spodbujanja nemotenega prehoda mladih iz statusa zaščiteneh mladoletnikov v odraslost. Poseben poudarek je prispevek civilne družbe k tem prehodnim praksam.

Države partnerice projekta CiSoTRA (Italija, Slovenija, Grčija, Nemčija, Turčija) se soočajo s številnimi posebnimi izzivi, nekateri izzivi pa so skupni.

Večina beguncev Grčijo in Italijo šteje za prehodni državi, zato se institucije, ki skrbijo za mlade, pogosto soočajo z izginjajočimi migranti, ki so se preselile v severno Evropo. V Turčiji veliko število sirskih beguncev tvori do zdaj precej ločeno skupnost, ki se šele zdaj postopoma vključuje v turško glavno družbo. V Italiji in Turčiji je velika problematika vprašanje nezakonitega dela in ohranjanja človekovih pravic mladih. V Sloveniji je skupno število mladih beguncev majhno in čeprav država ni zelo navajena sprejemati beguncev, lahko preuči najboljše prakse drugih držav, da bi vzpostavila zmogljiv sistem, ki temelji na prilagodljivem in dobro poučenem izobraževalnem sistemu. Podrobnosti o stanju v posamezni partnerski državi so opisane v dokumentu Zbirka nacionalnih poročil, ki je dostopen na spletni strani CiSoTRA.

O dokumentih: zbirka nacionalnih poročil in Sintežno poročilo - rezultati aktivnosti začetne študije (dokumenti iz leta 2018).

Dokument Zbirka nacionalnih poročil predstavlja stanje MBS ob prehodu v odraslost v petih partnerskih državah: Sloveniji, Italiji, Grčiji, Nemčiji, Turčiji. Poročilo je bilo napisano na podlagi pregleda literature, intervjujev in raziskav v fokusnih skupinah. Dokument je dostopen na spletni strani <https://cisotra.eu/resources/>

Namen sinteznega poročila: *Spodbujanje prehoda mladoletnih beguncev brez spremstva v uspešno odraslo dobo - poti, kritični incidenti in oblikovanje življenjskih spretnosti s sodelovanjem več akterjev* je prispevati k poznavanju praks, ki trenutno oblikujejo področje politike v partnerskih državah, s tem razširiti znanje o možnostih politik, opredeliti potrebe po usposabljanju strokovnjakov in mladih ter predlagati splošen model spodbujanja nemotenga prehoda mladih iz statusa zaščitene mladostništva v odraslost. Sintezno poročilo vključuje zbirko 29 dobrih praks iz petih partnerskih držav. Poročilo je na voljo na spletni strani <https://cisotra.eu/resources/>

Izzivi za nemoten prehod in vključujoči dejavniki

Mladoletniki so večinoma v razmeroma zaščitenem položaju, pogosto živijo v zaščitenih skupnostih in jih spremlja strokovno osebje. Ko ti mladi dopolnijo osemnajst let - odvisno od države in njenih upravnih praks - veljajo za odrasle. Pogosto morajo nenadoma zapustiti te zaščitene skupnosti in se preseliti v redno zavetišče za prosilce za azil, kjer je socialno-pedagoške podpore precej manj. Na splošno je to zanje velik izziv.

Vključevanje v družbe gostiteljice, tudi tiste, ki se vse bolj zavedajo kot »migracijske družbe«, pa zahteva veliko bolj zapleten postopek medsebojnega pogajanja o pogojih sprejetja. Ta postopek pogajanja od družb gostiteljic zahteva pojasnijo pogoje „vključenost v raznolikost“ in to prevedejo v konkretne predpise o dostopu do izobraževanja, usposabljanja in zaposlovanja, pa tudi pogoje integracije v družbo.

Na ravni socialne integracije je med strokovnjaki široko soglasje o dejavnih tveganja med mladimi begunci, da bi trajno izpadli iz družbe zaradi razočaranja, zavrženih priložnosti, pomanjkanja vzpostavljanja socialnih odnosov in duševnih bolezni. Številni akterji vidijo nevarnost oblikovanja odtujene "vzporedne družbe" posameznikov, ki niso deportirani, a tudi ne celostni del družbe.

Vključujoči dejavniki socialne integracije

Mladi vstopajo v državo gostiteljico z zelo različnimi usmeritvami in pogosto morajo preoblikovati svojo miselnost glede svojih življenjskih ciljev in dožemanja, na primer, kaj je sprejeto v državi gostiteljici, kaj je tam dovoljeno in kakšni so pogoji za tamkajšnji uspeh. Mladi imajo pogosto veliko čustvenih in psiholoških travm; njihove življenjske zgodbe so zgodbe o pobegu in negotovosti. Prvič so v razmeroma varnem položaju, da premislijo o svojem osebnem položaju in si oblikujejo nove življenjske projekte.

Zato je izziv za mlade stabilizirati svoje razmere. Usmerjenost je naslednji korak k družbeni integraciji. Orientacija zahteva osrednjo točko za oblikovanje primernih življenjskih projektov za mlade in bi morala biti organiziran proces. Ob predpostavki, da sta bili stabilizacija in orientacija uspešni, je naslednji korak zapustiti sistem podpore za begunce in vstopiti v redni sistem, ki ni namenjen beguncem. To vključuje vključitev mladih v redni izobraževalni sistem ali redno službo ali vajeništvo v podjetju v državi gostiteljici in postopno opuščanje sistema podpore.

Cilj bi moral biti še vedno čimprejšnji vstop v redni sistem, tj. zapustiti tiste dejavnosti, namenjene samo beguncem, in postati del dejavnosti v redni družbi, na primer športni klub ali druge organizacije, ki so del vsakdanje civilne družbe. Ta končni cilj je dodaten stabilizacijski dejavnik. Zgoraj navedeni dejavniki so praktični in zagotavljajo dober poseg, težava pa je v tem, da so pogosto zasnovani in izvedeni ločeno drug od drugega. Splošnega sistema ni. Ti elementi so podrobno opisani v sinteznem poročilu.

Del II: VSEBINSKI DEL, VEZAN NA DRŽAVO - razmislek o razmerah v Sloveniji

1. Splošni kontekst - dejstva (in ključni statistični podatki)

Z vidika večine migrantov je Slovenija prehodna država. To pomeni, da večina MBS razmeroma hitro zapusti državo in sledi svoji poti v države zahodne in severne Evrope. Nekaj dokazov v številkah: 679 MBS v obdobju 2002–2016, 388 prosilcev za azil v letu 2017 in 555 v letu 2018. Približno 75% MBS je Slovenijo zapustilo samostojno, kar pomeni, da so bili postopki za mednarodno zaščito, sproženi v vseh teh primerih, suspendirani (Žakelj in Lenarčič, 2017; Ministrstvo za notranje zadeve, 2019).

Kvantitativna razsežnost izziva je tako za Slovenijo majhna. Zato je država v položaju, da lahko v majhnem obsegu preizkusi alternative politike in intervencije ter temeljito preuči prizadevanja v večjih državah. Majhna mreža strokovnjakov na področju migracij je v tesnem stiku, podprta pa je z delno zelo močnimi in vplivnimi človekoljubnimi organizacijami ter dobrim stikom strokovnjakov z nosilci političnih odločitev.

2. Pravna podlaga ali nacionalna zakonodaja, pomembna za migrante

Ko MBS prispejo v Slovenijo, imajo dve možnosti: 1) ostanejo v državi kot nezakoniti migranti brez statusa in prebivajo v centru za tujce, dokler se ne vrnejo v državo izvora. 2) Vložijo prošnjo za mednarodno zaščito - kar je v večini primerov praksa (prejemajo status begunca ali subsidiarno zaščito za določeno obdobje). Strategija vlade RS na področju migracij 2019 (Strategija vlade RS na področju migracij, 2019) je poudarila več priporočil:

- Potreba po kulturnem mediatorju: Razviti je treba sistem medkulturnih mediatorjev, ki bi pomagali pri komunikaciji med migranti in različnimi službami (zdravstvo, socialno varstvo, šole itd.) ter med migranti in večinsko populacijo.
- Posebna usposabljanja za strokovnjake: Uvesti je treba redno in obvezno izobraževanje za vse, ki so v rednih stikih z MBS. Vsem zaposlenim v različnih službah, ki so v stiku z migranti (upravne enote, centri za socialno delo, šole, vrtci in druge izobraževalne organizacije, zdravstveni domovi, bolnišnice, policija itd.), je treba zagotoviti posebno usposabljanje na področju razvoja medkulturnih kompetenc in posebnih znanj (prepoznavanje ranljivih migrantov, prepoznavanje različnih simptomov, žrtev nasilja, mučenja, trgovine z ljudmi itd.).
- Stanovanjske skupine in rejniške družine za MBS: Ustanovijo se stanovanjske skupine s 24-urno poklicno prisotnostjo, ki bi migrante pripravile na samostojno življenje. Rejništvo je lahko najprimernejša oblika nastanitve za mlade mladoletnike brez spremstva, zato je treba zagotoviti dodatno usposabljanje za obstoječe rejnike in z dejavnostmi ozaveščanja in promocije privabiti nove potencialne rejnike. Rejnikom je treba zagotoviti potrebno podporo in uvesti je treba spremljanje izvajanja rejništva.
- Pozornost otrokom, ki so žrtve trgovine z ljudmi: Posebno pozornost je treba nameniti otrokom, ki so žrtve trgovine z ljudmi in bi morali biti posebej obravnavani.
- Pozornost na prehod v odraslost: Pri snovanju sistemskih rešitev je treba načrtovati tudi postopen prehod mladostnikov brez spremstva v zrelost in jim zagotoviti ustrezno oskrbo. Po polnoletnosti je treba mladoletnikom, za katere se izkaže, da še niso dovolj samostojni, zagotoviti dodatno pomoč v prilagojeni obliki, da se olajša njihov prehod s popolne oskrbe na samostojnost in samostojno življenje.

Projekt CiSoTra bo s svojimi aktivnostmi pomagal uresničiti cilje strategije.

3. Izkušnje iz projekta CiSoTRA - 'Lessons learned'

a.) Ključni informator iz intervjujev in fokusne skupine

- Slaba učinkovitost organizacij je rezultat projektnega načina dela, ki preprečuje razvoj trajnostnih in sistemskih rešitev.
- Učinkovitost organizacij bi lahko izboljšali s: študijskimi obiski v tujini; prenosom znanja in praks iz mednarodnega okolja - in prilagajanjem na razmere v Sloveniji; skupnimi nacionalnimi ali mednarodnimi projekti; rednimi skupnimi srečanji.
- Usposabljanja za strokovnjake naj postanejo stalna praksa. Strokovnjaki, ki neposredno sodelujejo z MBS in mladostniki, morajo imeti empatijo, socialne veščine, poznati metode za delo z mladimi migranti in kako jih motivirati.
- Mladi migranti potrebujejo celostni sistem podpore
- Zagotoviti je treba boljšo zaščito mladoletnikov, ki se odločijo zapustiti Slovenijo (zagotoviti varne migracije znotraj Evrope).
- Na področju prehoda mladoletnih mladoletnikov v odraslost je potrebnih več pobud in konkretnih rešitev - glavni poudarek:

o Treba je vzpostaviti podporne programe za prehod otrok brez spremstva v odraslo dobo. Podporni programi morajo biti osredotočeni na krepitev avtonomije.

o Preden MBS dopolnijo 18 let, bi morali biti organizirani obiski institucij, ki jim lahko pomagajo pri opolnomočenju (obisk, stik, spoznavanje tamkajšnjih ljudi ..)

o Pomembno je zagotoviti ustrezen nastanitev in oskrbo tudi po dopolnjenem 18. letu starosti.

b.) Akterji (najpomembnejši v državi)

- **Državni akterji:** Ministrstvo za zunanje zadeve, Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport ter Ministrstvo za zdravje, Urad Vlade RS za oskrbo in integracijo migrantov
- **NVO:** Slovenska filantropija, Društvo 'Odnos', Pravno informacijski center, Mladinski Centri, zavodi za šport, Karitas, Rdeči križ, Unicef, Društvo za nenasilno komunikacijo in posamezni prostovoljci
- **Izobraževalne ustanove** (osnovnošolsko, srednješolsko, visokošolsko), **študentski domovi, ljudske univerze - izobraževanje odraslih**
- **Organizacije iz področja trga dela**

c.) Kaj se zgodi, ko MBS dopolni 18 let (prehod)

Z dopolnjenim 18. letom MBS izgubi pravice kot mladoletni migrant:

- Pravni zastopnik
- nastanitev: iz bivalne enote za mladoletnike so preseljeni v oddelek za odrasle; tisti, ki živijo v študentskem domu, lahko ostanejo v njem do konca 'tekočega' šolskega leta, tudi če so že dopolnili 18 let

Do sedaj niso bile izvedene nobene posebne pobude in projekti sistema podpore za prehod MBS v odraslo dobo; v zadnjem obdobju je mogoče opaziti določen napredek - npr. o prehodu v odraslost je razpravljala vladna delovna skupina.

d.) Dobre prakse (najpomembnejše, na kratko)

V Sloveniji ni veliko otrok brez spremstva, obstaja pa nekaj dobrih praks, usmerjenih v podporo MBS pri prehodu v odraslo dobo. V nadaljevanju sta predstavljeni dve:

Projekt: Program - Mladi migranti (Slovenska filantropija)

Odgovorna organizacija: Slovenska filantropija

Kratek opis: Cilji programa je izboljšati zaščito mladoletnih migrantov, zlasti otrok brez spremstva, otrok - prosilcev za azil in begunskih otrok - V ta namen je bilo izvedenih več dejavnosti, kot so mentorske dejavnosti za otroke brez spremstva, psihosocialne dejavnosti podpora - kot individualno svetovanje, praktična pomoč pri vključevanju, aktivnosti za lažje vključevanje v slovensko okolje, pomoč pri učenju slovenskega jezika, usposabljanje prostovoljcev, ki delajo z otroki brez spremstva itd.

Trajanje projekta: Pobuda se je začela leta 1997

Projekt: Namestitev mladoletnih migrantov v študentske domove (Vladna služba za podporo in integracijo migrantov)

Odgovorne organizacije: Vlada RS, ponudnik storitev - Študentsko bivališče Gozdarske in lesarske šole, Postojna.

Kratek opis: V 2. polovici leta 2016 so bili vsi otroci brez spremstva (ki so prosilci za azil) premeščeni v ustrezne nastanitvene prostore - študentske domove (vzgojitelji in drugi delavci skrbijo za njihovo dobro počutje).

Trajanje projekta, in o številu migrantov v DD: Projekt se je začel poleti 2016 (študentska domova v Postojna in Gorica). V Novi Gorici samo pilotirano (1 leto); projekt poteka v Postojni leta 2021 že peto leto (načrtovano: do uspostavitve trajne rešitve nastanitve). Do leta 2021 je bilo v DD Postojna nastanjenih okoli 630 migrantov, a le 30 se jih je odločilo ostati v Sloveniji

Podrobno so prakse predstavljene v dokumentu Sintezno poročilo (dostopno na <https://cisotra.eu/resources/>).

4. Reference

1. Žakelj T., and Lenarčič B. (2017). Determination of the best interest of unaccompanied minors in Slovenia. *Dve domovini (45/2017)*. Retrieved from: http://twohomelands.zrc-sazu.si/uploads/articles/1488024815_Minors%20in%20Slo_Zakelj_Lenarcic.pdf (pp. 79- 95).
2. Ministry of interior RS. (2019). *Poročilo o delu Urada za migracije za leto 2018*. Retrieved from: http://emm.si/wp-content/uploads/Porocilo_2018_SLO.pdf
3. Government of RS. (2019). *Strategija vlade RS na področju migracij*. Retrieved from: <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MNZ/SOJ/STR17072019.pdf>
4. The Government Office for the Support and Integration of Migrants. (2018).

CiSoTRA

Civil Society for Social Inclusion of Unaccompanied Minors in Transition to Adulthood:
Learning Communities for Shaping Transition Interfaces • <http://cisotra.eu>

- Nastanitev mladoletnikov brez spremstva.* Retrived from: [http://vrs-3.vlada.si/MANDAT18/VLADNAGRADIVA.NSF/71d4985ffda5de89c12572c3003716c4/5cd420ef450196f2c1258361003f1fae/\\$FILE/MBS%20za%20Vlado.pdf](http://vrs-3.vlada.si/MANDAT18/VLADNAGRADIVA.NSF/71d4985ffda5de89c12572c3003716c4/5cd420ef450196f2c1258361003f1fae/$FILE/MBS%20za%20Vlado.pdf)
5. Slovene Philanthropy. (2020). *Young migrants.* Retrived from: <https://www.filantropija.org/migracije/mladi-migranti/>

